

Kem vi e! Gudi mij lip!

Museumsstrategi
for Nordland fylkeskommune

Innhold

Forord	3
1. Introduksjon	4
2. Museenes bidrag til regionale muligheter og utfordringer	6
2.1 Noen fremhevede muligheter museene i Nordland gir	8
2.2 Behov og utfordringer	10
2.3 Samhandling med andre strategier	12
3. Museumspolitikken i Nordland	14
4. Visjon og strategiske mål	16
4.1 Visjon	18
4.2 Verdigrunnlag	19
4.3 Føringer fra museumssektoren	20
4.4 Strategiske mål	21
5. Strategier	22
5.1 Regional samfunnsutvikling	24
5.1.1 Institusjonsbygging	24
5.1.2 Strategier for institusjonsbygging	25
5.1.3 Ung inkludering og deltakelse	26
5.1.4 Strategier for ung inkludering	27
5.1.5 Museer som virkemiddel for sosial utjevning	28
5.1.6 Strategier for sosial utjevning	29
5.1.7 Samlingsforvaltning i Nordland	30
5.1.8 Strategier for Samlingsforvaltning i Nordland	31
5.2 Nordland fylkeskommunes rolle	32
5.2.1 Prinsipper for styremedlemmer	32
5.2.2 Kulturmiljøforvaltning	33
5.2.3 Strategier for kulturmiljøforvaltning	35
5.2.4 Museer i Nordland	36
5.2.5 Strategier for Museer i Nordland	37
5.3 Økonomi	40
5.3.1 Drift	40
5.3.2 Strategier for drift	41
5.3.3 Investeringsstøtte til museene	42
5.3.4 Prioriteringer av investeringsprosjekter	43
5.3.5 Strategier for investeringsstøtte	43
6. Kilder	44

Forord

Museumsverdenen opplever en renessanse. Dunkle utstillinger ligger tretti år tilbake i tid, og museene eksperimenterer hver dag med nye måter å drive aktiv formidling på. Den autoritære stemmen er forlenget byttet ut med en ivrig invitasjon til dialog, refleksjon og lek. Den videre utviklingen ser på museenes samfunnsrolle og -ansvar i det grønne skiftet.

Museenes hovedoppgave er knyttet til å forske på, samle inn, konservere, tolke og stille ut materielle og immaterielle kulturminner. Gjennom dette arbeidet gir museene oss som besøkende muligheten til å lære å kjenne oss selv og andre. Museene i Nordland skal altså utfordre oss til å reflektere over hvor vi kommer fra, hvem vi er og hvor vi skal i fremtiden.

For at museumsstrategien til Nordland fylkeskommune skal være en aktuell del av denne utviklingen har medvirkning med museene i fylket vært viktig. Det er museene som kjenner hvor skoen trykker, og kan identifisere hvilke grep Nordland fylkeskommune kan gjøre for å styrke deres arbeid. Jeg ønsker derfor å takke alle som har bidratt med innspill til strategien.

I sluttfasen av arbeidet med denne strategien slapp Sannhet og forsoningskommisjonen sin rapport til Stortinget om fornorskingspolitikken mot samer i Norge. Til liten overraskelse forteller rapporten dystre historier om urett, undertrykkelse og tap av identitet. Gjennom fornorskingspolitikken har norske museer også historisk bidratt til denne undertrykkelsen.

Nå er bevisstheten rundt museenes rolle i fornorsking stor i Nordland. Museene i fylket vårt har gjennom en årrekke arbeidet for å løfte samisk historie og identitet i vår felles bevissthet. De samiske museumssidaene i Nordland har hatt den avgjørende rollen i å ta vare på og videreutvikle den samiske kulturforståelsen i fylket. Vår felles samiske arv er like mye en del av historien om Nordland som fiskebøndene i Lofoten, gruvarbeiderne i Sulis eller tømmerfløterne langs Vefsna.

Dette er vår felles arv og vår felles historie, det er **kem vi e! Gudi mij lip!**

Christian Torset
Fylkesråd for kultur,
klima og miljø

1. Introduksjon

Nordland er et fylke i utvikling, rikt på ressurser og med verdsette innbyggere. Nordland fylkeskommunes oppgave i denne utviklingen skal være å gi strategisk retning, koordinere og mobilisere. *Museumsstrategi for Nordland fylkeskommune* er en del av dette arbeidet.

Nordland fylkesting vedtok i fylkestingssak 167/2018 at det skal lages en strategi for museumsfeltet i Nordland. Målet med denne strategien er å belyse og avklare Nordland fylkeskommunes ansvar og rolle ovenfor alle museene i fylket. Museumsstrategien vil være verdifull i arbeidet med å oppnå Regional planstrategi for Nordland sitt mål om at Nordland skal ha attraktive og inkluderende samfunn med gode kultur-, service- og tjenestetilbud for alle.¹

Strategien gir grunnlag for prioritering av økonomiske virkemidler til drift og investeringstilskudd, samt rammer for fylkeskommunens arbeid innen museumsfeltet. Hvert år bruker Nordland fylkeskommune store summer på driftsmidler til de tre konsoliderte museene i fylket: Museum Nord, Nordlandsmuseet og Helgeland museum. Formålet med driftstilskuddet er at det skal være et godt museumstilbud i hele Nordland, til glede og berikelse for både lokale og tilreisende besøkende.

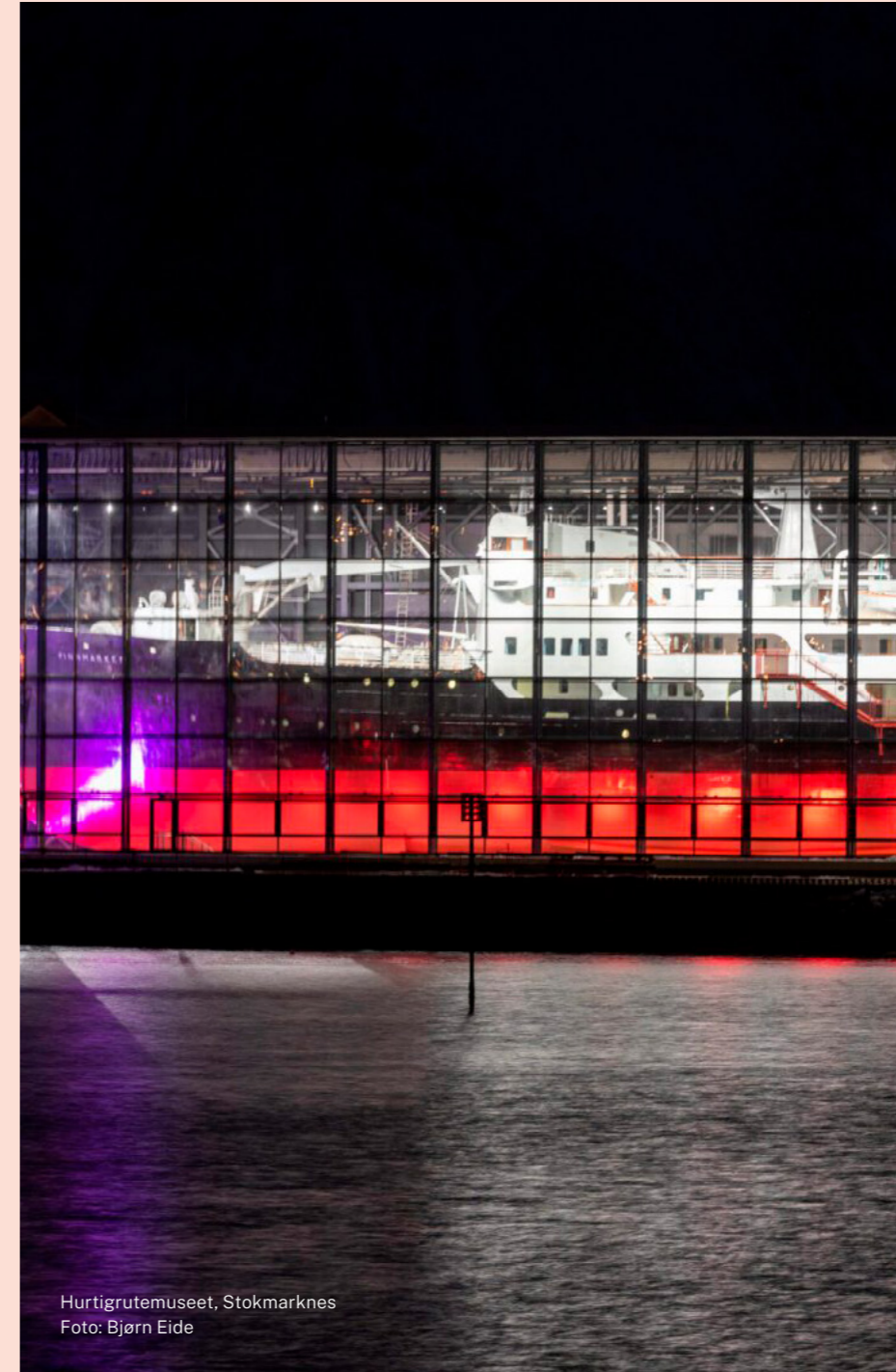
Museene er, og skal fortsatt være, en arena og ressurs for god regional samfunnsutvikling. Hvert museum har

en funksjon både innenfor kulturlivet og som en viktig reiselivsaktør i Nordland. Fylkeskommunen har over de siste ti årene bidratt til å styrke det opplevelsesbaserte næringslivet i fylket med over 200 millioner kroner i investeringsstøtte til museene i Nordland.

Strategien omhandler Nordland fylkeskommunes rolle og ansvar overfor alle museer i Nordland, både nasjonale, regionale, lokale og private museum. Strategien omtaler også de samiske museene innen fylket, selv om det er Sametinget som siden 2002 har hatt forvaltningsansvaret for de samiske museene i Norge. Samarbeidsavtalen mellom Nordland fylkeskommune og Sametinget for 2019–2022 sier blant annet at partene skal arbeide for å styrke dokumentasjon, sikring, tilrettelegging og formidling av samisk kulturhistorie ved museene i Nordland.

Museumsstrategien er utarbeidet gjennom en prosess med sterk medvirkning fra museene i fylket. Det har vært avholdt egne innspillmøter med de tre konsoliderte museene, i tillegg til møter med Árran lulesamisk senter, Nordnorsk Kunstmuseum, Norsk Luftfartsmuseum og Narviksenteret. Det er også avholdt et eget møte om strategien med Kulturdirektoratet. Innspill fra kommunene i Nordland og reiselivsaktører er hentet inn gjennom samhandling med reiselivsstrategien og kulturstrategien til Nordland fylkeskommune, som er utviklet parallelt med museumsstrategien.

¹ Et bærekraftig Nordland, s.16

Hurtigrutemuseet, Stokmarknes
Foto: Bjørn Eide

2. Museenes bidrag til regionale muligheter og utfordringer

Norsk Luftfartsmuseum, Bodø
Foto: Marthe Mølstre

2.1 Noen fremhevede muligheter museene i Nordland gir

Museene i Nordland er både mangfoldige og av svært høy kvalitet. De er kunnskapsinstitusjoner med viktige samfunnsoppdrag, og er blant annet en betydningsfull del av grunnlaget for demokrati og ytringsfrihet.² Museene har flere roller i samfunnet, blant annet knyttet til forvaltning av kulturarven, kulturutvikling, reiseliv, kunnskap, opplæring og opplevelser. For lokalsamfunnet er de viktige møtesteder og identitetsbyggere. Nordland fylkeskommune skal ifølge regional planstrategi bidra til å utvikle museenes rolle i samfunnet.

I Nordland fylkeskommunes planstrategi står det: *Nordland trenger flere innbyggere, og da spesielt unge. (...) Befolkningsutviklinga får konsekvenser for alle samfunnsområder og krever nytenkning og omstilling i kommunal og regional planlegging.*³ Museene våre kan

være viktige bidragsyttere i å løse denne utfordringen, blant annet gjennom deres arbeid med identitetsbygging. Museer som er relevante og tilgjengelige for barnefamilier og ungdom er med på å øke et steds attraktivitet som boplass og bygger samtidig identitet.

I medvirkningsmøtene har museene lagt vekt på at de ønsker å være møteplasser, steder for opplevelser og lærdom, med kvalitet og nyteknung. Museene kan også bidra positivt når det gjelder ung inkludering, ved å skape rom for ungdom som ikke føler seg hjemme i andre fritidstilbud. Museene henvender seg til individene og dette kan være stikkord i arbeidet med unge og mental helse. Museene skal være relevante for lokalbefolkningen, i tillegg til å være besøksdestinasjoner.

Vitensenteret, Mo i Rana
Foto: Ketil Born

Helgeland museum, Mosjøen
Foto: Museum Nord

Samfunnsutvikling og historiefortelling går hånd i hånd. Museene sprer kunnskap og refleksjon gjennom både formidling og deltakelse på samfunnsarenaene. De er en viktig drivkraft for både opplevelser og reiseliv. Med digitalisering og globalisering øker mulighetene til å formidle på nye måter og til flere mennesker. Museene er med på å gi Nordland attraktivitet, både som bosted og reisemål. De tar internasjonale perspektiver inn i lokalsamfunnet, og viser frem lokalsamfunnene våre til verden.

I Meld. St. 23 (2020–2021) *Musea i samfunnet – Tillit, ting og tid* tydeliggjøres statens visjon for museenes samfunnsoppdrag fremover: De skal stå for solid

kunnskapsproduksjon, relevant formidling, helhetlig samlingsutvikling, trygg ivaretagning og aktiv samhandling. *Musea våre er uttrykk for utviklinga av eit samfunn, sjølvkjensla i ein nasjon, standarden for ytringsfrihet og demokrati i ein fellesskap. Museumsinstitusjonar er demokratiske berebjelkar, ein del av den avgjerande infrastrukturen for demokratiutøving og frie ytringar. Museumspolitikken legg difor grunnlaget for ein del av vår felles danning.*⁴ oppsummerer regjeringen meldingen med. Nordland fylkeskommunes museumsstrategi skal bidra til at museene i Nordland kan oppfylle de nasjonale målene.

² Meld. St. 23 (2020–2021) s.7

³ Et bærekraftig Nordland. s.11

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/arkiv-bibliotek-og-museum/innsiktsartikler/Museum-og-kulturvern/id2001923/>

2.2 Behov og utfordringer

Både medvirkning fra samarbeidspartnere og fylkeskommunens erfaringer er brukt til å kartlegge behov og utfordringer for museumsfeltet i Nordland. Museumsstrategien skal både synliggjøre behov og legge strategier for hvordan utfordringene kan løses. Nordland har en rekke generelle utfordringer som også berører museene. Deriblant utfordringer tilknyttet demografi, klima, kompetanse og rekruttering, inkludering i samfunnet, samt utfordringer med å få folk til å flytte hit eller å bli boende i fylket (gjærne kalt bolyst og blilyst). Museumsstrategien kan ikke alene løse disse, men museene har en viktig rolle i å både adressere, problematisere og formidle samfunnsutfordringene og ikke minst være møteplasser for slik dialog.

Behovet for økt kompetanse har blitt løftet av alle museene i medvirkningsmøtene. Det er generelt vanskelig å rekruttere personer med rett fagkompetanse til Nordland, særlig til de mindre stedene. Museene har en betydelig kompetanse i dag, men fagmiljøene trenger å styrkes og det er behov for helhetlig kompetansebygging blant annet innenfor samlingsforvaltning, bygningsvern, formidling og forskning. Digital kompetanse er det også økende behov for i museene fremover.

Jektfartsmuseet, Bodø
Foto: Susanne Forsland

Museene kan utvikles til kompetansesenter i regionene i Nordland, med fagkompetanse også på de små stedene. Samtidig er det behov for et nærmere samarbeid mellom museene og kunnskapsinstitusjoner som Nord Universitet for å styrke forskningen om og i Nordland.

En sentral utfordring for museumsfeltet i Nordland er at flere av museene har for lite magasinkapasitet. Museene oppgir at det er ei stor utfordring å ta vare på både gjenstander, arkivmateriale og bygninger. For at museene skal levere høy kvalitet er det behov for å etablere moderne og oppdaterte magasiner. Nye magasiner kan danne fundament for et spesialistmiljø innen konservering og gjenstandshåndtering. Samarbeid mellom flere aktører i fylket om en helhetlig plan vil være en nøkkel for hvordan museene kan forbedre magasinkapasiteten.

Det er generelt lite formidling av den samiske historien i Nordland, tross det samiske mangfoldet i fylket. Mange mindre lokalsamfunn som kan oppfattes som utkantsområder, er for mange andre viktige senter i samisk perspektiv. De etablerte samiske museene i Nordland, har gjerne flere funksjoner enn de fleste andre museer. For eksempel formidler Árran samisk språk, kultur og samfunnsliv, særlig til elever i videregående skole. Arbeidet til de samiske museene kan styrke den samiske identiteten og gi elevene kunnskap som kan bidra til å forebygge hets, mobbing og diskriminering.

De samiske museene har dermed et utvidet samfunnsansvar som bidrar til økt inkludering. De samiske museene i Nordland får mange henvendelser i kraft av at de sitter på en spesialistkompetanse innen det samiske. De samiske museene ønsker en mer offensiv satsing på samiske tema og at museenes rolle som kunnskapsformidlere videreutvikles. Både Nordland fylkeskommune og Sametinget vil være viktige premissgivere for å få dette til.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport til Stortinget skriver at: *Kunst og kulturuttrykk har vært viktige for bevisstgjøring og utvikling av samisk og kvensk fellesskap og styrking av selvilde etter en lang epoke med undertrykkelse. Kulturinstitusjoner, -sentre og museer har blitt viktige arenaer i formidling av historie og kulturarv fra samiske, kvenske, norskfinske og skogfinske perspektiver.*

Nordland fylkeskommune mener det er viktig at samisk identitet og historie formidles av alle relevante museums-

Árran lulesamisk senter, Tysfjord
Foto: Hamsuns Rike

institusjoner i fylket, ikke bare museumssiidene underlagt Sametinget. *Kem vi e! Gudi mij lip!* - Museumsstrategi for Nordland fylkeskommune skal bidra til at det samiske mangfoldet i fylket blir en naturlig del av den helhetlige formidlingen av Nordlands historie og kulturarv.

Melding til Stortinget nr. 23 (2020–21) *Musea i Samfunnet* løftet frem to store prioriteringer som er positive for Nordland: *Eit lyft for kystkulturen og Kunst i Nord*. Tiltakspakken *Kunst i Nord* løfter frem at Nordnorsk Kunstmuseum bør få ei avdeling i Bodø. Tiltaket bidrar til at mangelen innen kunstfeltet forbedres. I medvirkningsmøtene har de aller fleste museene også ytret at de ønsker å jobbe mer med kunstfeltet og at de ønsker et samarbeid med blant annet Nordnorsk Kunstmuseum.

Eit lyft for kystkulturen er en relevant satsning for Nordland, der Kulturdepartementet sier at de vil prioritere investeringssøknader som løfter kystkulturens historie. Nordland har en fjerdedel av landets samlede kyststripe, og historisk sett har mesteparten av bosetningen i fylket vært nært knyttet til kysten. Formidling og forvaltning av disse historiene er derfor en sentral del av museenes oppgaver

også fremover. Museumsmeldingen presenterer også seks prosjekter som skal brukes til å oppfylle målene i satsningen, øverst på listen ligger *SKREI* i Lofoten, og på andreplass ligger *The Whale* i Andøy. Dette viser et nasjonalt fokus på utvikling av museumsfeltet i Nordland.

Kultursektoren er en viktig del av det som gjør et lokalsamfunn og en region attraktiv, både som bosted og som sted å besøke. Særlig for unge voksne som er i etableringsfasen er dette et av flere punkter som avveies ved bostedsvalg. Historie og kulturarv som museene formidler er med på å styrke identitet og lokal tilhørighet. Gjennom å støtte et levende kulturliv kan Nordland fylkeskommune bidra til at flere unge blir værende i fylket, samtidig som man appellerer til tilflytning for de som er i etableringsfasen.

I arbeidet med museumsstrategien er det kommet frem at det er lite formidling av arkeologi ved museene i Nordland. Nordland er et av få fylker i Norge uten eget arkeologisk museum og dermed mangler Nordland en formidlingsarena for arkeologiske kulturminner. Det er i Nordland fylkeskommunes interesse å etablere et arkeologisk fagmiljø i Nordland, gjennom et arkeologisk museum.

Besøksgruva i Sulis – Nordlandsmuseet, Fauske Kommune
Foto: Ernst Furuhatt

2.3 Samhandling med andre strategier

Politisk plattform for fylkesrådet i Nordland 2019–2023 definerer fylkeskommunens politiske mål for perioden. Plattformen synliggjør at det i dag er en skjevfordeling av de nasjonale kulturmidlene innen både teater og museum, hvor Nord-Norge ikke er tilstrekkelig tilgodesett med midler. Dette er uheldig for utviklingen av kulturinstitusjonene og Fylkesrådet vil arbeide for å snu denne skjevfordelingen. Fylkesrådet skriver blant annet i plattformen at: *Nordland teater bør få økte bevilgninger og at det neste store museumsprosjektet i Nord-Norge som skal prioriteres, må være realisering av Skrei opplevelsessenter.*

Den politiske plattformen ble skrevet i 2019, og tar derfor ikke hensyn til prosjekter som har blitt igangsatt etter dette. Fylkesrådet og Nordland fylkesting har i perioden arbeidet for å realisere flere nye museumsprosjekter i fylket. Deriblant The Whale i Andøy kommune som i tett samarbeid med lokalt næringsliv skal formidle hvalens biologi og kulturelle betydning.

I tillegg til politisk plattform for fylkesrådet er det flere andre vedtatte fylkeskommunale styringsdokumenter som har betydning for denne strategien. Dette gjelder særlig *Et bærekraftig Nordland – Planstrategi for samarbeid og grønn omstilling 2021–2024, Divna. Aktan. Alle. Sammen. – Ung inkludering i Nordland. Regional plan for klima og miljø* har også betydning, fordi klima, miljø og sirkulær økonomi også berører museumssektoren.

I tillegg er følgende regionale planer og strategier under utarbeidelse i 2023:

- Regional plan for sosial bærekraft og livskraftige lokalsamfunn
- Regional plan for arealforvaltning
- Strategi for reiseliv og opplevelser i Nordland 2023–2027
- Innovasjonsstrategi for Nordland

Museumsstrategien er utviklet parallelt med *Kulturstrategi for Nordland fylkeskommune 2023–2027* og *Strategi for reiseliv og opplevelser i Nordland 2023–2027*. Fordi museer er en sentral aktør både i reiselivet og kulturlivet, er det viktig at disse tre strategiene ses i sammenheng med hverandre.

Når kulturstrategien skriver om kulturaktører, er museene en del av dette begrepet. Utfordringene og mulighetsrommet kulturstrategien presenterer gjelder like fullt for museumssektoren som for scenekunst eller festivalprodusenter i Nordland. Det samme kunnskapsgrunnlaget fra medvirkningsmøter og Norsk Kulturindeks som ble benyttet i kulturstrategien, har også vært med på å forme arbeidet med Museumsstrategien.

På samme måte er museene dekket av reiselivsstrategiens begrep om reiselivs- og besøksnæring. Reiselivsnæringa er alle bedrifter som leverer tjenester til mennesker på reise. Besøksnæringa defineres på liknende vis, men har et større fokus på lokalt besøkende. Museene har helt åpenbart en rolle innenfor denne strategien, og kan være en premissleverandører for resemålsutvikling, inkludering og rekruttering til lokalsamfunn i Nordland.

Mange utfordringer for museene blir altså besvart i andre strategier enn museumsstrategien. Museene er kulturelle møteplasser og arenaer, reiselivslokalteter og attraksjoner, med mange utfordringer felles for begge disse sektorene. Likevel har museene også unike utfordringer som ikke løftes i kulturstrategien eller reiselivsstrategien. Derfor har Nordland fylkeskommune besluttet å utvikle en egen museumsstrategi som skal utforme strategier særskilt for fylkeskommunens arbeid med museene.

Norsk Luftfartsmuseum, Bodø
Foto: Kathrine Sørgård

3.

Museumspolitikken i Nordland

Nordland fylkeskommune har hatt en egen museumsstrategi siden slutten av 90-tallet. Museene i fylket er viktige samarbeidspartnere for fylkeskommunen for å oppnå regionalpolitiske målsettinger, samtidig som prinsippet om ikke å styre museenes faglige virksomhet er førende. Nordland fylkeskommune bevilger årlig driftstilskudd til de tre konsoliderte museene, og gjennom tilskuddene ytres det også forventninger til museene.

Fylkeskommunen ønsker å være samarbeids- og sparringspartner for museene på flere fagområder, som for eksempel kulturmiljøforvaltning. Også innen kultur-, nærings-, utdannings- og samferdselspolitikk er det samarbeidsprosjekter med museene.

Nordland er et langstrakt fylke, med museer med stor geografisk og tematisk spredning. Krigsminner, vikinghistorie, bergkunst, samisk historie, bygdesamlinger, samferdsel, luftfart, litteratur, kyst og industrihistorie er temaer som aktualiseres i museene. Nordland fylkeskommune vil gjennom målene i museumsstrategien arbeide for å utvikle mangfoldet i museumssektoren og skape et tilbud som trekker frem Nordlands særegne historie og kultur.

I *Politisk plattform for fylkesrådet i Nordland 2019–2023* fremhever fylkesrådet at kultur er med på å gjøre samfunnet rikere og lar oss kommunisere uavhengig av språk og kultur. Kultur og museum er dermed en viktig nøkkel til integrering. For et samfunn som sterkt vektlegger demokrati, fellesskap og utvikling, er kultur både et virkemiddel og et mål i seg selv.⁵ Fylkesrådet vektlegger og prioriterer derfor at kultur og museum skal være tilgjengelig for alle, uavhengig av hvor i fylket en bor. Museene er også aktuelle i arbeidet med å redusere sosial ulikhet. Fylkeskommunen er opptatt av at museene skal være en sosial møteplass for både inkludering og kunnskapsdeling, som kan være med på å redusere ulikheter i samfunnet.

Regional planstrategi for 2021–2024 viser vei mot et bærekraftig Nordland og gir en målrettet strategisk retning for å oppnå dette. Et av målene i strategien er: Bærekraftig utvikling av miljø- og naturressurser.⁶ God kulturmiljøforvaltning, som også museene er en del av, står for sirkulærøkonomiske prinsipper hvor man blant annet er opptatt av gjenbruk og transformasjon, god håndverkskompetanse, samt jevnlig vedlikehold av bygninger og fartøy.

Investeringstilskudd til museum

En viktig del av Nordland fylkeskommunes museumspolitik de siste ti årene har vært investering i museumsbygg. I løpet av valgperiodene 2015–2019 og 2020–2023 har Nordland fylkesting innvilget mer enn 200 millioner kroner til investering i museer fordelt over hele fylket.

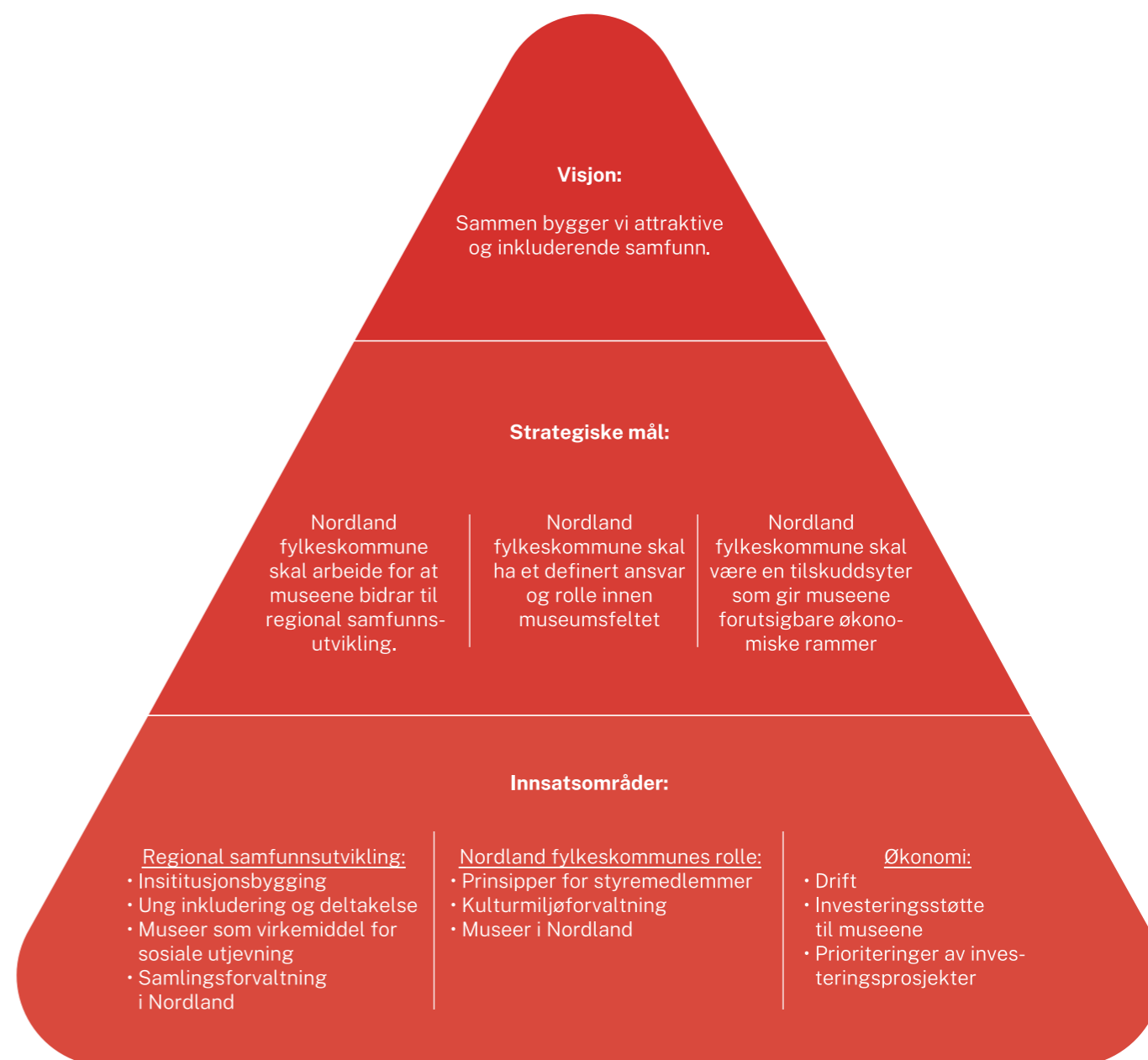
Prosjekt	Investeringstilskudd
Jektefartsmuseet i Bodø	29 589 000
Hurtigrutemuseet på Stokmarknes	50 000 000
Vevelstad museum	3 500 000
Mjaavatn Brygge i Mosjøen	32 500 000
Rana Museum	1 000 000
SKREI i Lofoten	48 500 000
The Whale i Andøy	27 500 000
Bymuseet i Bodø	7 850 000
Totalt:	200 439 000

⁵ Nordland fylkeskommune 2019 s.17
⁶ Et bærekraftig Nordland. s.16

Jektefartsmuseet, Bodø
 Foto: Susanne Forsland

4. Visjon og strategiske mål

4.1 Visjon

Samfunnsoppdraget til fylkeskommunen er å være en regional utviklingsaktør, bidra som tjenesteyter av velferdsgoder, være forvaltningsorgan og et regionalt folkevalgt organ. Nordland fylkeskommune vedtok derfor i 2017 en visjon som skal være retningsgivende for all aktivitet i fylkeskommunen:⁷

Sammen bygger vi attraktive og inkluderende samfunn.

Visjonen skal bidra til at Nordland fylkeskommune som tjenesteyter vurderer innbyggerne i Nordlands behov i dag og i fremtiden. Fylket skal være attraktivt for dagens innbyggere og stimulere til utvikling på alle samfunnsområder. Alle innbyggere og brukere skal inkluderes i tjenestetilbudet, uavhengig av etnisitet, funksjonsnivå, legning og så videre.

Museene som offentlige møteplasser er en viktig arena for å oppfylle fylkeskommunens visjon. Å bygge opp under museenes rolle i å skape attraktivitet og inkludering i de mange lokalsamfunnene i Nordland, vil derfor være fundamentet i fylkeskommunens museumsstrategi.

Vikingsmuseet på Borg, Bøstad
Foto: Kjell Ove Storvik

4.2 Verdigrunnlag

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene er viktige rettesnorer for museumsstrategiens mål og strategier sammen med fylkeskommunens visjon. Når det gjelder bærekraftsmålene er det særlig følgende mål som ligger til grunn for museumsstrategien:

FN 11.4: *Styrke innsatsen for å sikre verdens kultur- og naturarv.*

FN 11.7: *Innen 2030 sørge for at alle, særlig kvinner og barn, eldre og personer med nedsatt funksjonsevne, har tilgang til trygge, inkluderende og tilgjengelige grøntområder og offentlige rom.*

FN 17.17: *Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og private og i det sivile samfunn, på grunnlag av partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier.*

EUs taksonomi for bærekraftig økonomisk aktivitet er et viktig styringsdokument for næringsvirksomhet.⁸ For museene er følgende formulering aktuell: *For at en aktivitet skal defineres som bærekraftig, må den bidra vesentlig til oppnåelsen av minst ett av målene, og ikke ha betydelig negativ innvirkning på de øvrige målene. I tillegg må aktiviteten oppfylle minstekrav til sosiale og styringsmessige forhold.*⁹

Minstekravet til sosiale og styringsmessige forhold viser til et krav om å sikre at produksjonen til selskap foregår i henhold til krav om arbeidsforhold og arbeidsrettigheter spesifisert i ILOs kjernekonvensjoner, OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.

FNs bærekraftsmål og EUs taksonomi ses her i sammenheng med at museumsfeltet fokuserer særlig på bærekraftsmål 11 og 17, men skal ikke motvirke noen av de andre målene. Samtidig vektlegges det at fylkeskommunens og museenes samfunnsoppdrag realiseres på en sosialt forsvarlig måte.

Museumsstrategien skal sammen med andre relevante prinsippdokumenter, deriblant ICOMS nye museumsdefinisjon, prinsipper for sametingets museumspolitikk og Meld. St. 23 (2020–2021) *Musea i samfunnet – Tillit, ting og tid* bidra til en progressiv, sosial og klimavennlig museumspolitikk.

Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport til Stortinget om fornorskingspolitikken konsekvenser på den samiske identiteten og kulturarven har også fått betydning for museumsstrategien. Rapporten viser at museer i Norge har vært en del av fornorskingsprosessen, og at de samme institusjonene i dag har mulighet til å bidra til forsoning. Gjennom utvalgte strategier i *Kem vi e! Gudi mij lip!* arbeider Nordland fylkeskommune aktivt for en fremoverlent forsoningspolitikk.

⁷ Fylkesrådet 2017

⁸ TEG 2020. s.2

⁹ Finansdepartementet 2022

4.3 Føringer fra museumssektoren

Måten vi forstår museum på er i endring. På årsmøtet til ICOM (International Council of Museums) i Praha 2022 ble en ny definisjon av museumsbegrepet vedtatt:

Et museum er en ikke-kommersiell, permanent institusjon i samfunnets tjeneste, som forsker på, samler, konserverer, fortolker og formidler materiell og immateriell kulturarv. Museene er åpne for publikum, tilgjengelige og inkluderende, og fremmer mangfold og bærekraft. De opererer og kommuniserer etisk og profesjonelt, legger til rette for bred deltakelse fra samfunnet og tilbyr varierte opplevelser for utdanning, underholdning, refleksjon og kunnskapsdeling.

MIJ LA DÁVVERVUORKKÁ:

Dávvervuorkká la iehpe-kommersiála, stuoves institusjávnná sebrudagá dievnastusán, mij materiála ja iehpemateriála kultuvrraárbev tjoahkki, vuorkki, dálkku, dutká ja gaskos. Dávvervuorká li gæhttijda rahpasa ja sebrudahtte, ja moattebelakvuodav ja guoddelisvuodav ávdedi. Dávvervuorká etihkalasj ja profesjonella láhkáj doajmmi ja guládalli, láhtji dilev vijdes oassálasstemij sebrudagás ja målsudahkes muossádimijt fálli váj oahppá, suohtastallá, reflektieri ja máhtov juohká.

A museum is a not-for-profit, permanent institution in the service of society that researches, collects, conserves, interprets and exhibits tangible and intangible heritage. Open to the public, accessible and inclusive, museums foster diversity and sustainability. They operate and communicate ethically, professionally and with the participation of communities, offering varied experiences for education, enjoyment, reflection and knowledge sharing.

– ICOM, Praha 24.08.2022¹⁰

Denne nye museumsdefinisjonen legger en stor vekt på museenes samfunnsrolle og ansvar. Museene er primært institusjoner som forsker på, samler inn, konserverer, tolker og stiller ut materielle og immaterielle kulturminner. Det er gjennom denne fremste virksomheten at målene for museenes samfunnsoppdrag skal oppnås. God museumspolitikk vil derfor inneholde tiltak og muligheter for å styrke museenes kjerneoppgaver. Utviklingen innenfor museumsfeltet skjer ikke bare internasjonalt. I 2021 kom Meld. St. 23 (2020–2021) *Musea i samfunnet* som har oppdatert Norges forventninger til museenes samfunnsoppdrag og virksomhet.

De såkalte fire F-ene; forvaltning, forskning, formidling og fornying har vært førende for museumsvirksomheten i Norge siden St.meld. nr 49 (2008–2009) *Framtidas museum*. Dette har vært en rød tråd gjennom regional og nasjonal forvaltning av museumsfeltet. Med Meld. St nr 23 (2020–2021) *Musea i samfunnet* er de fire F-ene skiftet ut med nye nasjonale målsetninger for museene:

- Solid kunnskapsproduksjon
- Relevant formidling
- Helhetlig samlingsutvikling
- Trygg ivaretaging
- Aktiv samhandling

De seneste årene er museumsfeltet blitt preget av store, profesjonaliserte enheter, som et resultat av konsolideringsreformen fra 2002. Museene samhandler tett med andre kultur- og reiselivsaktører og har deltatt aktivt i utviklingsprosjekter innen opplevelsesnæringen. Dette er en styrke for museene i Nordland, som også er blitt tydeligere som produktleverandører for opplevelsesnæringen.

Kjerringøy handelsted, Bodø
Foto: Ernst Furuhatt

¹⁰ ICOM 2022

4.4 Strategiske mål

Med bakgrunn i fylkeskommunens overordna strategiske plattform og museumsstrategiens visjon og verdigrunnlag har denne strategien tre mål:

Nordland fylkeskommune skal arbeide for at museene bidrar til regional samfunnsutvikling.

Nordland fylkeskommune skal være en tilskuddsyter som gir museene forutsigbare økonomiske rammer.

Nordland fylkeskommune skal ha et definert ansvar og rolle innen museumsfeltet.

I kapittel 5 *Strategier* legger disse tre målene grunnlaget for underkapitlene: *Regional samfunnsutvikling, Nordland fylkeskommunes rolle og Økonomi*. Hvert underkapittel er delt inn i flere innsatsområder med tilknyttete strategier for å oppnå strategiens tre mål.

Museumsstrategien foreslår to strateginivåer. Det første nivået er strategiene som utgjør fylkeskommunens politikk for sin egen virksomhet. Dette er strategier og tiltak som Nordland fylkeskommune forplikter seg selv til å arbeide målrettet mot.

Det andre nivået er strategier som museene i Nordland kan adoptere til sin egen virksomhet for å få best mulig nytte av fylkeskommunens satsinger. Disse strategiene er anbefalinger til museene som på bakgrunn av fylkeskommunen

kan bidra til felles utvikling for museene og fylket. Det er viktig for fylkeskommunen at museene er innforstått med at disse strategiene på ingen måte er vilkår for tilskudd eller pålegg om nye oppgaver. Anbefalingene i strategien er råd for økt synergi mellom museene og Nordland fylkeskommune.

Fylkeskommunen ønsker å drive museumssektoren i Nordland fremover, samtidig som museenes faglige og kreative autonomi ivaretas. Prinsippet om armlengdes avstand er en del av grunnmuren i kultur-Norge, og et viktig verktøy for å sikre ytrings- og forskningsfriheten til museene i landet. Det er derfor svært viktig for Nordland fylkeskommune at strategiene i dette dokumentet oppfattes slik de er ment: Som verktøy museene kan velge å bruke dersom de ønsker å dra nytte av fylkeskommunens prioriteringer.

5. Strategier

Nordland fylkeskommune skal arbeide for at museene bidrar til regional samfunnsutvikling.

Hamsunsenteret, Hamarøy
Foto: Ernst Furuhatt

5.1 Regional samfunnsutvikling

Nordland fylkeskommunene tar som regional samfunnsutvikler ansvar for en helhetlig og ønsket utvikling i fylket. Dette krever god samhandling. Innenfor museumsfeltet er samhandlingen utstrakt, og omfatter blant annet næring, kultur, reiseliv, plan og kulturmiljø. Både samhandling og samarbeid skal videreutvikles fremover. Museene er også sentrale aktører i lokalsamfunnene i hele fylket og et godt samarbeid mellom museene og den enkelte vertskommune er sentralt for at museene skal fylle sin rolle lokalt.

5.1.1 Institusjonsbygging

Museene i Nordland er innovative institusjoner og kompetansearbeidsplasser som bidrar til lokal verdiskaping. Kulturinstitusjoner som museer bidrar i tillegg til selvforsterkende fagmiljøer.¹¹ Nordland fylkeskommune satser derfor på museene i fylket som arenaer for solid kunnskapsproduksjon og vil bidra til å videreutvikle dem som robuste institusjoner. Dette ønsker fylkeskommunen å gjøre blant annet ved å delta i utviklingsprosjekter og gjennom samarbeid med aktuelle institusjoner i fylket, for eksempel fylkesbibliotekene.

Museene skal være lokalt forankrede institusjoner, og frivillig arbeid er en viktig del av dette.¹² Den frivillige innsatsen er uvurderlig når det gjelder ivaretagelse og formidling av kulturarven. Mange av museene i Nordland forvalter bygninger som er fredet etter kulturminneloven og flere av museene eier eller har en tilknytning til verneverdige fartøy. Det er særlig viktig at en klarer å videreutvikle et godt samarbeid mellom frivillige, museene og ansvarlige myndigheter som arbeider med ansvar knyttet til kulturminneloven. De frivillige er en vesentlig ressurs for å sikre verdifull kompetanseoverføring og for å involvere lokalbefolkningen i utvikling av museene.

Gjennom *Fotefar mot nord* formidles 10 000 års kulturhistorie i Namdalen og Nord-Norge. Prosjektet, med sine 103 utvalgte kulturmiljøer, har siden oppstarten på 1990-tallet vært en formidler av kulturarven i landsdelen. Flere av *Fotefar mot nord*-prosjektene er tilknyttet museene, som enten eier, drifter eller formidler fotefaret. Siden 2021 har Nordland fylkeskommune samarbeidet med Trøndelag, Troms og Finnmark fylkeskommuner og Sametinget om å revitalisere *Fotefar mot nord*. Museene er en viktig samarbeidspartner i dette arbeidet.

Det er i dag ikke noe arkeologisk museum i Nordland. Dette er en mangel i museumslandskapet i fylket både når det gjelder forskning og formidling. Ansvaret for

arkeologisk forskning og utgravningsvirksomhet i Nordland fylke er i dag geografisk delt mellom Norges Arktiske Universitetsmuseum i Tromsø og NTNU Vitenskapsmuseet i Trondheim.

Museet i Tromsø har ansvaret for området nord for Polarsirkelen og Vitenskapsmuseet har ansvaret sør for Polarsirkelen. At fylket geografisk ligger i to ansvars-museers «ytterkanter» medfører at det kan oppleves som mindre relevant og prioritert innenfor arkeologisk forskning. For å sikre at Nordlands arkeologiske kulturminner får den oppmerksomheten de fortjener, og bidrar til å styrke kunnskap om Nordlands historie er det derfor ønskelig å utrede etablering av et arkeologisk museum i fylket.

Sømna Bygdetun, Sømna
Foto: Bjørn Keyn

5.1.2 Strategier for institusjonsbygging

Nordland fylkeskommune skal:

- Være tilrettelegger og koordinator mellom museene i fylket, kommunene og statlige aktører.
- Utrede samarbeid med universitets- og høyskolesektoren om å styrke forskning og utdanningstilbud tilknyttet museene i fylket.
- Være tilgjengelig med råd og veiledning til museer og frivillige lag og organisasjoner.
- Støtte en årlig arena for kompetanseutveksling mellom museene i Nordland.
- Utarbeide rutinebeskrivelser og årshjul for oppgavene knyttet til fylkeskommunens museumsarbeid.
- På lang sikt utrede mulighetene for å etablere et arkeologisk museum i fylket.

Museene anbefales å:

- Videreføre og videreutvikle Nordlandsseminaret som arena for kompetanseheving og utvikling.
- Påta seg en rolle i oppfølging og formidling av de enkelte *Fotefar mot nord*-prosjektene i sin region.
- Styrke museenes faglige og forskningsmessige kompetanse.
- Invitere inn frivillige lag og foreninger til samarbeid og samhandling.
- Øke samarbeidet med bibliotekene som lokale møteplasser.
- Kartlegge hvordan museene kan rekruttere og beholde relevant museumsfaglig kompetanse til mindre lokalsamfunn.

Institusjonenes virksomhet

I 2021 besøkte totalt 366 454 museene i Nordland som inngår i det nasjonale museumsnettverket, spredt på museer i alle kommunene i fylket.

Museene sysselsetter 204 årsverk og er betydelige kompetansearbeidsplasser både som kulturinstitusjoner og næringsaktører i Nordland.

Den frivillige innsatsen er betydelig, og ut fra museenes rapportering til Kulturdirektoratet sysselsettes rundt 13 årsverk med frivillige i museene.

¹¹ Et bærekraftig Nordland. s.19
¹² Meld. St. 23 (2020–2021) s.98

5.1.3 Ung inkludering og deltakelse

Divna. Aktan. Alle. Sammen. Ung inkludering i Nordland – Nordland fylkeskommunes strategi for ung inkludering, peker på utfordringene med at for mange unge står utenfor utdanning eller arbeid i Nordland. I tillegg viser den demografiske utviklingen at for få ønsker å bo i Nordland. I regional planstrategi vises det til at vi blir færre nordlendinger og at andelen eldre øker fremover. Ifølge Kulturdirektoratet blir barn og unge stadig viktigere for de norske museene, og mange museer vektlegger særlig å tiltrekke seg besøk fra denne målgruppen.¹³

Museene kan bidra til ung inkludering. De er lokaliserte over hele Nordland, og har enda større potensiale til å være viktige møteplasser for både ungdom og unge voksne, særlig på de mindre stedene. Museene er også en nøkkel til å øke kompetansen til de besøkende og til å sette ulike tema på dagsordenen. Museene kan bidra til å utfordre og styrke ungdommens samfunnsengasjement. Samtidig har museene en rolle i arbeidet med ung inkludering gjennom

et individrettet fokus i ulike formidlingsformer. For å nå frem med kunnskap til unge, må museenes formidling oppleves som relevant for denne målgruppen og det må være en målrettet innsats for ung inkludering og deltakelse i museumsutviklingen. Dette vil kunne styrke ungdoms forhold til demokrati og dannelse.

Den kulturelle skolesekken skal bidra til at alle skoleelever i grunnskolen og videregående skole får et profesjonelt kunst- og kulturprogram av høy kvalitet. Museene kan i større grad samarbeide med Den kulturelle skolesekken, og aktualisere kulturhistoriske tema i et samtidsperspektiv.

Det at museene er attraktive for familier, kan være et av flere argumenter for å få unge familier til å slå seg ned eller bli værende i Nordland. Billettprisene har mye å si for at museene skal oppleves som inkluderende og tilgjengelig for disse målgruppene. Det er også betydningsfullt at museene oppleves som relevante og aktuelle for flere målgrupper i lokalbefolkningen.

Bodøsjøen friluftsmuseum, Bodø
Foto: Ernst Furuhatt

5.1.4 Strategier for ung inkludering

Nordland fylkeskommune skal:

- Stimulere museene til å ha relevant formidling for unge.
- Tilrettelegge for at museene kan representeres på regionale yrkesmesser tilknyttet videregående skoler.
- Utrede mulighetene for å støtte opp om fylkeskommunalt finansiert transport til skoleklasser når de besøker museer i Nordland.

Museene anbefales å:

- Søke samarbeid med *Den Kulturelle Skolesekken* og *Scenekunst i Nordland*.
- Inkludere de regionale ungdomsrådene i arbeid med ung inkludering, for eksempel i arbeid med utstillinger og aktiviteter.
- Samarbeide med andre museer om utvikling og lån av vandreutstillinger for unge.
- Godkjennes som lærebedrifter og å delta på yrkesmesser der det er mulig. Museene oppfordres særlig til å ta opp lærekandidater for å styrke ung inkludering.
- Tilby praksisplasser for ungdom som faller ut av skolen.
- Være tilgjengelige møtesteder for unge.

Berømt og fordømt

Alle elver på Vg3 i Salten tilbys besøk på Hamsunsentret og deltakelse i heldagsopplegget *Hamsun – berømt og fordømt*. I opplegget blir elevene tatt med på en opplevelse av Hamsuns Markens Grøde, inviteres inn i skriveøvelser, lesing av Hamsuns intensjoner med Markens Grøde og en avsluttende kreativ oppgave som løses gjennom mobilkamera. Opplegget tar ungdom på alvor og inkluderer dem i museets historiefortelling og grunnlag.

Kilde: Denkulturelleskolesekken.no

¹³ Museene i 2019, Kulturrådet

5.1.5 Museer som virkemiddel for sosial utjevning

Museer skal være attraktive offentlige rom, tilgjengelig for alle innbyggere i Nordland uavhengig av økonomiske forutsetninger, funksjonsevne og språkbarrierer. Gjennom samarbeid med museene i fylket vil Nordland fylkeskommune arbeide for at museene bidrar til sosial utjevning.

Universell utforming er viktig, enten det er snakk om å tilpasse et museumsbygg for personer med redusert bevegelse, eller å tilrettelegge formidlingsmateriell for svaksynte eller tunghørte. Universell utforming omhandler mye, men målet skal alltid være at alle skal få oppleve museene i Nordland.

Tilbud gjennom *Den kulturelle skolesekken (DKS)* er et godt virkemiddel for sosial utjevning. Det koster ingenting for elevene å delta på arrangementene, og skoleelever som har vært på DKS-opplegg i museene tar gjerne med seg resten av familien sin for å dele opplevelsen senere. Både skoleelever og pensjonister er en viktig ressurs som frivillige medhjelpere i arrangementer, kunnskapsbærere om samlinger og som bærere av immateriell kulturarv

gjennom historiefortelling og handlingsbåren kunnskap. Museene kan tilrettelegge for møter mellom generasjoner gjennom aktiv bruk av eldre i formidlingstiltak.

Nordland har et stort mangfold av samiske språk: Nordsamisk, lulesamisk, umesamisk, pitesamisk og sørsamisk. Museene er en gunstig arena for å stimulere til at den samiske kulturarven blomstrer i fylket. Økende besøk av publikum med annen språkbakgrunn gjør at det også er viktig å legge til rette for at kulturarven er tilgjengelig på flere språk, også språk som flyktninger og innvandrere lokalt benytter. Slik kan museene også bli en lavterskelarena for integrering.

I de kommende årene forventes det økt arbeidsinnvandring til fylket. Museene kan sammen med resten av kulturfeltet, være sentrale i å tilby gode opplevelser som disse kan ha felles med resten av befolkningen. Dette vil kunne gi et felles referansegrunnlag mellom resten av befolkningen og innvandrere, og dermed bidra til at de raskere inkluderes og blir en del av samfunnet.

Jektefartsmuseet, Bodø
Foto: Susanne Forsland

5.1.6 Strategier for sosial utjevning

Nordland fylkeskommune skal:

- Stille krav om universell utforming i alle nye museumsprosjekter som mottar støtte fra fylkeskommunen.
- Arbeide for at økonomiske forutsetninger ikke skal legge begrensninger på nordlendingers mulighet til å besøke museer.

Museene anbefales å:

- Der det er mulig og hensiktsmessig, bruk samisk språk i formidlingen.
- Legge til rette for universell utforming av museenes bygg, formidling og arrangementer.
- Tilrettelegge for møter mellom generasjoner gjennom aktiv bruk av eldre i formidlingstiltak.
- Tilrettelegge for at frivillige lag og foreninger kan delta meningsfylt i museenes virksomhet.
- Tilby opplevelser som er særlig rettet mot arbeidsinnvandrere og som bidrar til å inkludere dem i lokalsamfunnet.

Gaia Talent

Museum Nord har igangsatt *Gaia talent* som er et tiltak mot utenforskap blant barn og unge. Museet anerkjenner at utenforskap er en av de største utfordringene i samfunnet. *Gaia Talent* kobler digitale talenter i utenforskap med behovet for kompetanse i distriktene. Unge med selvlært kompetanse innenfor alt fra interaktiv design, 3D-modellering og animasjon til spillutvikling, AR&VR og filmproduksjon er målgruppen for satsingen.

Kilde: www.museumnord.no

5.1.7 Samlingsforvaltning i Nordland

Museenes samlinger er kjernen i deres virksomhet og bør gjenspeile museenes satsninger og geografiske tilhørighet. Nordland har en unik historie, kultur og natur som fortjener å løftes frem både for lokale brukere av museene og for opplevelsesturister som besøker fylket. Forholdsmessig mange kunstneriske, kulturelle og historiske gjenstander med regional tilhørighet kan ikke oppleves i Nordland, sammenliknet med andre fylker. Dette gjelder særlig arkeologiske gjenstander og kunst fra Nordland (se omtale i 5.1.1).

Helhetlig samlingsforvaltning er en av de nasjonale innsatsområdene i Meld. St. 23 (2020–2021). Behovet for konservatorkompetanse, magasinkapasitet og rutinebeskrivelser er en utfordring både nasjonalt og i Nordland. Digitalisering og digital samlingsforvaltning er et viktig redskap i å gjøre museenes samlinger mer tilgjengelig for publikum, ansatte og forskere.

Nordland fylkeskommune har siden 2016 deltatt i et samarbeidsprosjekt med museene i Nordland om å styrke samlingsforvaltningen i fylket. Prosjektet KOBIN (Konservator og bygningsverntjenester i Nordland) ble delfinansiert av fylkeskommunen, og resulterte i et faglig nettverk for samlingsforvaltning i Nordland.

Når Nordnorsk kunstmuseum oppretter en filial i Nordland styrkes kompetansen på kunstsamlinger i fylket. Etableringen i Nordland er en del av den nasjonale satsningen *Kunst i Nord* som skal være et løft for nordnorsk og samisk kunst og kunstnere. Nordland fylkeskommune vil i samarbeid med Árran lulesamisk senter jobbe for at også kunstsamlingen til Hans Ragnar Mathisen sikres og formidles som en viktig del av satsningen på *Kunst i nord*.

Fylkeskommunen fortsetter å støtte *Bååstede* – tilbakeføringsavtalen for samisk museums materiale av 2019. Formålet med avtalen var å tilbakeføre 1600 samiske kulturhistoriske gjenstander til de samiske

museene. Det jobbes fremdeles med full realisering av prosjektet, og for å få til liknende arbeid rettet mot internasjonale museer.

Etableringen av kunstmuseum i Nordland, støtte til *Bååstede* og forbedrede magasinforhold i fylket er en del av en større satsning der Nordland fylkeskommune har som mål å ta eierskap til egen historie og kulturarv.

Museum Nord, Moskenes
Foto: Hallvard Kolltveit

5.1.8 Strategier for Samlingsforvaltning i Nordland

Nordland fylkeskommune skal:

- Arbeide for at en større andel av kulturelle og historiske gjenstander med regional tilknytning og betydning forblir i fylket.
- Delta i det faglige nettverket for *Samlingsforvaltning i Nordland* for å forbedre magasinforhold og kompetanseheving av konservatorfeltet.
- Jobbe for at staten skal fullfinansiere *Bååstede*-prosjektet.

Museene anbefales å:

- Fortsette å forbedre oppbevaringsforholdene for sine samlinger, øke fagkompetansen og samhandle på tvers om spesialisert fagkompetanse.
- Fortsette arbeidet med digitalisering og tilgjengeliggjøring av samlingene.
- Bruke digitale verktøy for å forsterke formidlingene og nå ut til flere målgrupper.
- Formidle og videreutvikle den samiske historien som en del av sin virksomhet.
- Jobbe videre med felles prosjekter for samlingsforvaltning og bevaring av museenes samlinger.
- Spesialisere sine samlinger ut ifra museets satsningsområder og geografiske tilhørighet.

De største museumssamlingene i Nordland

Prosjekt	Nordlands-museet	Helgeland museum	Museum Nord	Norsk luftfartsmuseum
Fotografi	276 318	589 061	401 648	66 290
Kulturhistoriske gjenstander	47 495	95 591	81 219	16 515
Kunsthistoriske gjenstander	62	370	639	0
Arkeologiske gjenstander	0	111	225	0
Naturhistoriske gjenstander	460	23 491	383	0
Kulturhistoriske bygninger	127	188	94	0
Farkoster	59	99	105	0
Teknisk-industrielle anlegg	4	2	2	0
Kulturlandskap, brutto areal (dekar)	44	0	588	0
Hageanlegg, brutto areal (dekar)	0	1	14	0
Levende planter	120	0	164	0
Levende dyr	0	0	329	0

Kilde: Kulturrådets museumsverdinger 2021

5.2 Nordland fylkeskommunes rolle

Gjennom museumsstrategien skal Nordland fylkeskommunes ansvar og rolle innen museumsfeltet defineres. Strategien skal gjøre kjent både oppgavene og funksjonen fylkeskommunen har slik at samarbeidet mellom institusjonene er avklart og forutsigbart.

Nordland fylkeskommunes oppgaver på museumsområdet ble i 2019 organisatorisk innlemmet i samme faggruppe som forvaltning av kulturminner og kulturmiljø. Som resultat av dette er samhandlinga mellom kulturmiljøforvaltninga i fylkeskommunen og museene i fylket blitt tettere.

5.2.1 Prinsipper for styremedlemmer

De tre konsoliderte museene i Nordland og Norsk Luftfartsmuseum åpner i sine vedtekter for at Nordland fylkeskommune kan oppnevne et styremedlem med vara til hvert museum. Styremedlemmene som oppnevnes av Nordland fylkeskommune er personlig valgt og svarer ikke til fylkeskommunen. Det er likevel ønskelig at det er god og jevnlig dialog mellom styremedlemmene i de museene som tildeles styreprerentanter og Nordland fylkeskommune.

Fylkeskommunen vil derfor invitere til en årlig møteplass med styremedlemmene som er oppnevnt av Nordland fylkeskommune. Der vil fylkeskommunen informere om

mål med museumsarbeidet, og dermed bidra til å bedre kommunikasjonen mellom museumsstyrene og fylkeskommunen. I tillegg vil fylkeskommunen forsterke den løpende dialogen med styremedlemmene i løpet av året.

Ved oppnevning av styremedlemmer skal følgende vektlegges:

- Styremedlemmet skal ha tilknytning til det konsoliderte museets geografiske virkeområde.
- Styremedlemmet skal ikke ha en direkte tilknytning til det aktuelle museet.
- Styremedlemmet bør inneha museal kompetanse gjennom interesse, erfaring eller utdanning.
- Styremedlemmet skal bidra til at styrene får en representativ sammensetning. Dette kan for eksempel være unge styremedlemmer, medlemmer med annen kulturbakgrunn eller personer fra grupper som er jevnlig brukere av museene.

Nordland fylkeskommune skal ha et definert ansvar og rolle innen museumsfeltet.

5.2.2 Kulturmiljøforvaltning

Museene er sentrale for å oppnå de nasjonale målsettingene som er nedfelt i Stortingsmelding nr. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – engasjement, bærekraft og mangfold*. Et av målene er at et mangfold av kulturmiljø skal tas vare på som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk og vise et kulturelt, sosialt og geografisk mangfold fra ulike tidsperioder. Museene er et viktig ledd i infrastrukturen for ivaretagelse av kulturminner og kulturarv, både den immaterielle og den materielle.¹⁴

Museene har både et stort ansvar og store utfordringer i å vedlikeholde bygg og anlegg. Kulturdirektoratet har utarbeidet *Bygningsvernundersøkinga*, ei kartlegging og tilstandsvurdering av de kulturhistoriske bygningene i samlingene ved museene i det nasjonale museumsnettverket. Undersøkelsen viser at det blant annet er stor homogenitet i bygningsmassen museene sitter på, og at det er lite mangfold når det gjelder etnisitet og kultur. Det er også ei geografisk skeivdeling. Museene tar vare på over 5000 verneverdige bygg i landet og vedlikehold av bygninger, anlegg og fartøy er en betydelig utfordring for museene, også i Nordland. Museene i Nordland har bidratt inn i den nasjonale undersøkelsen, men vi mangler en komplett oversikt over status, slik mange fylker har utarbeidet. En slik oversikt vil gi bedre forutsetninger for målrettede tiltak mot ytterligere forfall og tilpasning til klimautfordringer.

Behovet for tradisjonell håndverkskompetanse er stort i Nordland, og i Norge for øvrig. Museenes store samlinger

av verneverdige bygninger og fredete anlegg har en stor samfunnsøkonomisk og kulturmiljøfaglig verdi. Myndighetsansvaret for slike bygninger ligger ofte hos kommunen, fylkeskommunen eller Sametinget, men det praktiske forvaltningsansvaret ligger hos private eiere, sånn som museene. Nordland fylkeskommune ser et stort felles behov for økt håndverkskompetanse hos byggeiere og myndighet, og ønsker et tettere samarbeid med museene for å dekke dette behovet.

I Nordland er ett av de vernede fartøyene eid av et museum. Andre fartøy er eid av privatpersoner, stiftelser eller organisasjoner, men kan ha tilknytning til museum av ulik art. Mange av museene i Nordland erfarer en forventning om at de skal bistå med hjelp og kompetanse til eiere av verneverdige fartøy, noe som kan oppleves som både utfordrende og ressurskrevende innenfor museenes kapasitet. Museene besitter likevel viktig fagkompetanse som kan være til hjelp for fartøyvernet i Nordland. De forvalter kunnskap, bildemateriale og historiefortelling knyttet til fartøyene. Fylkeskommunens fartøyvernråd giver er et viktig bindeledd mellom miljøene i arbeidet fremover.

Klimaendringer har medført nye utfordringer for kulturmiljøforvaltningen og for museene. Tradisjonelle bygg i Nordland ble konstruert for å holde ut i nordnorsk vær, men nordnorsk vær har endret seg gjennom årene. Et våtere klima skaper fuktskader på bygninger som tidligere ikke har vært utsatt for det. Dette skaper utfordringer både for museenes samlinger av verneverdige bygg og for enkelte formidlingsbygg.

¹⁴ Meld. St. 23 (2020–2021) s.111

Norsk Luftfartsmuseum, Bodø
Foto: Tommy Andreassen

5.2.3 Strategier for kulturmiljøforvaltning

Nordland fylkeskommune skal:

- Være tydelig og forutsigbar som kulturmiljømyndighet og samarbeidspartner ovenfor museene som forvaltere og eiere av kulturminner og kulturmiljøer.
- Gi museene råd og veiledning innenfor kulturmiljøforvaltning, spesielt innenfor bygningsvern og fartøyvern i et endret klima.
- Ta med museenes kompetanse om fartøy- og bygningsvern i arbeidet med Riksantikvarens bevaringsstrategier.

Museene anbefales å:

- Ha jevnlig kontakt med fylkeskommunen i saker som berører Nordland fylkeskommunes rolle som kulturmiljømyndighet.
- Gjennomføre en vurdering av verneverdiene ved sine bygningssamlinger og kulturmiljøer i et regionalt perspektiv.
- Utarbeide en felles strategi for de konsoliderte museene som kan styrke formidlingen av kystkultur som en del av den nasjonale satsingen *Eit lyft for kystkulturen*.
- Styrke den håndverksmessige og museumsfaglige kompetansen i Nordland ved å ta inn lærlinger der det er mulig.
- Fokuserer på sammenheng mellom materiell og immateriell kulturarv i formidling slik at historien om Nordland formidles på en helhetlig måte.

Materiell og immateriell kulturarv

Materielle kulturminner

- Faste kulturminner: Faste kulturminner er gjerne stedbundne og integrerte i landskapet, som gravhauger, kokegroper eller bygninger.
- Løse kulturminner: Løse kulturminner er de som naturlig lar seg skille fra landskapet, gjerne fysiske. Slike kulturminner er ofte bevart i museer for formidling, forskning og konserveringshensyn.

Immaterielle kulturminner

Med immaterielle kulturminner menes for eksempel muntlige tradisjoner, lyd og uttrykk, inkludert musikk, historier, språk, utøvende kunst, håndverk og ferdigheter knyttet til naturen og tradisjonelle håndverk.

5.2.4 Museer i Nordland

Museumslandskapet i Nordland har tre konsoliderte museer (Helgeland museum, Nordlandsmuseet og Museum Nord) som fylkeskommunen yter driftstilskudd til. Andre store aktører i museumssektoren i Nordland er Nordnorsk kunstmuseum (fra 2023), Norsk Luftfartsmuseum, Árran lulesamisk senter og Stiftelsen Narviksenteret. Disse institusjonene arbeider med konkrete tema, og mottar støtte fra staten under andre forutsetninger enn de konsoliderte museene. Fylkeskommunen yter ikke driftstilskudd, men også disse museene inngår i det nasjonale museumsnettverket på lik linje med de tre konsoliderte museene i Nordland. De andre museene forvalter store samlinger, har faglig kompetanse innen mange felt og er viktige formidlere av både regional og nasjonal kulturarv.

Det er også flere mindre private museer og bygdesamlinger i Nordland, som gjør en stor innsats i å formidle kulturarven. Disse driftes gjerne av engasjerte privatpersoner eller historielag som sitter på stor kunnskap og sterkt engasjement.

Det er seks samiske museer i Norge som er underlagt Sametinget på samme måte som de konsoliderte museene er underlagt Kultur- og likestillingsdepartementet.

Tre av disse har interesser i Nordland, og Árran lulesamisk senter i Hamarøy er den største aktøren innen samisk språk og kultur i fylket. De seks samiske museene i Norge mottar i gjennomsnitt 92 prosent av sin finansiering direkte fra Sametinget, mens resten kommer fra regionale tilskudd. Árran lulesamisk senter er det eneste samiske museet i Norge som ikke mottar regional driftstøtte.

Nordland fylkeskommune og Sametinget inngikk i 2022 en fireårig samarbeidsavtale som har som mål å styrke, synliggjøre og utvikle samiske språk, kultur og samfunnsliv. Avtalen sier blant annet at partene vil sikre de etablerte samiske kulturinstitusjonene og museene med flere forutsigbare rammebetingelser og videreutvikling av sitt tilbud og sine aktiviteter. Nordland fylkeskommune ønsker å samarbeide med Árran for å utrede mulig regionalt driftstilskudd til den samiske museumsvirksomheten i fylket.

For å utvikle et helhetlig museumsfelt i Nordland er samarbeid, kompetanseutvikling- og institusjonsutvikling mellom de konsoliderte og de øvrige museene et satsingsområde fremover. Utvikling av samarbeidsprosjekter på tvers av museene kan bidra til styrket fagkompetanse, bedre ressursbruk og økt formidling til publikum.

5.2.5 Strategier for Museer i Nordland

Nordland fylkeskommune skal:

- Se hele museumslandskapet som en ressurs for samfunnsutvikling.
- Inkludere de store ikke-konsoliderte museene til arenaer hvor museumsfeltet i Nordland møtes.
- I samarbeid med samiske museumsinstitusjoner og Sametinget utrede mulig regionalt driftstilskudd til samiske museer i Nordland.

Museene anbefales å:

- Samarbeide på tvers i faglig sammenheng.
- Ta inn over seg konklusjonene fra Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport til stortinget.
- Utvikle felles prosjekter og faglige nettverk.
- Etablere egne møteplasser mellom museene.

Innovative opplevelser

De største museene i fylket har over år arbeidet sammen i nettverket *Innovative Opplevelser* for å utarbeide gode produkter for bedriftsmarkedet og opplevelsesbasert reiseliv. Dette har resultert i faglige nettverk, samhandling mellom faggrupper (særlig formidling) og felles innovativ tankegang rundt nyskapende formidlingstiltak. Basert på metodikken opplevelsesdesign er det utviklet spennende tilbud i hele fylket.

Museum Nord, Moskenes
Foto: Hallvard Koltveit

Mål:
Nordland fylkeskommune skal være
en tilskuddsyter som gir museene
forutsigbare økonomiske rammer.

5.3 Økonomi

5.3.1 Drift

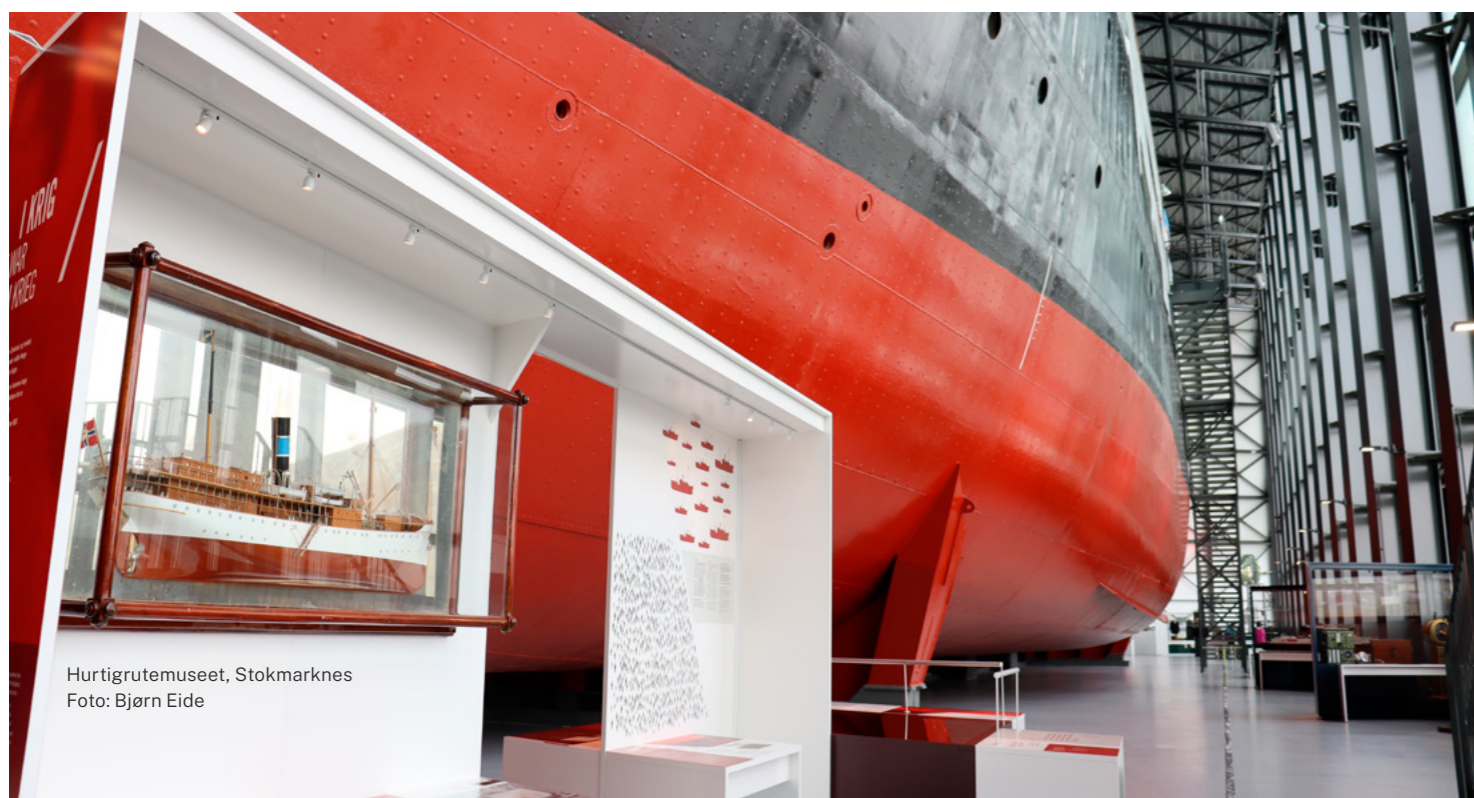
Nordland fylkeskommune innvilger et årlig driftstilskudd til de konsoliderte museene gjennom budsjett og økonomiplan. Fylkeskommunens driftstilskudd tilsvarer en tredel av Kulturdepartementets årlige tilsagn over kap. 328, Post 70 *Det nasjonale museumsnettverket* til de samme museene. Unntaksvis gjøres det avtaler med det enkelte museum som øker eller reduserer dette tilskuddet. Nordnorsk Kunstmuseum vil motta driftstilskudd fra fylkeskommunen når museet er etablert i Nordland fylke fra 2023. For den videre utviklingen av de konsoliderte museene er forutsigbar og bærekraftig økonomisk driftsstøtte fra kommunalt, fylkeskommunalt og statlig hold nødvendig.

Driftsstøtten til de konsoliderte museene i Nordland skal sikre høy faglig kvalitet i opplevelsene og tjenestene museene tilbyr, samt kompetansearbeidsplasser i hele fylket. Fylkeskommunen forutsetter at tilskuddet dekker både museenes driftsbehov og løpende utvikling, i tillegg

til avsetninger til fornying av utstillinger og andre tilbud. Den fylkeskommunale driftsstøtten går ikke til lokale filialer av de konsoliderte museene, men til den konsoliderte enheten. Det er opp til museene selv hvordan de fordeler og bruker driftstilskuddet innen sin enhet.

Lokale prioriteringer i museene defineres i hovedsak av samarbeidsavtaler mellom de konsoliderte museene og kommunene. Det ligger derfor et særlig ansvar på kommunene til å samhandle med sine lokale museer for å ivareta lokalt betydningsfull kulturarv og historie. Det forventes også at kommunene bidrar til at museene har de ressursene som kreves for å ivareta kommunens prioriteringer innenfor museumsfeltet.

Andre regionalt viktige museumsinstitusjoner, som Narviksenteret, Norsk Luftfartsmuseum, Árran Lulesamisk senter, Vardobaiki og Saemien Sijte mottar driftstilskudd bare fra staten (KUD og KD) eller Sametinget og omfattes ikke av fylkeskommunens strategier for drift.

Hurtigrutemuseet, Stokmarknes
Foto: Bjørn Eide

5.3.2 Strategier for drift

Nordland fylkeskommune skal:

- Arbeide for at driftstilskuddet er forutsigbart for museene som mottar støtte, gjennom behandling i budsjett- og økonomiplanen.
- Avholde årlige møter med museene som mottar tilskudd for å orientere om endringer, innretning og føringer for tildelingene.
- Driftstilskuddet kan også gå til å dekke egenandelen i søknader for prosjekter som skal føre til fornying og videreutvikling av museenes tilbud. Tilskudd fra Nordland fylkeskommune kan ikke brukes som egenandel i søknader til Nordland fylkeskommune.

Museene anbefales å:

- Ha tett dialog med kommunene om lokale porteføljer. Det være seg med hensyn til endring, eierskap, avhending eller utvidelse av eksisterende museumstilbud.
- Sette av midler til fremtidige investeringer og fornying.
- Holde Nordland fylkeskommune orientert om utviklingsprosjekter og planer for fornying.

Driftstilskudd til museene

Nordland fylkeskommune gir driftstilskudd til Museum Nord, Nordlandsmuseet og Helgeland museum, Hamsunsenteret, Vega verdensarvsenter og Gállogieddi – samisk friluftsmuseum.

Nordland fylkesting har i valgperioden 2020–2023 tildelt 102,8 millioner kroner i driftstilskudd til museene i Nordland.

5.3.3 Investeringsstøtte til museene

Fylkestinget i Nordland har de seneste årene brukt betydelig beløp på investeringer i museer. Dette fordi museene er formidlingsinstitusjoner, kunnskapsbedrifter og bidragsyttere til attraktive og bærekraftige lokalsamfunn i Nordland. I tillegg er de viktige produktleverandører til opplevelsesnæringen.

Fylkeskommunen finansierer som hovedregel opptil en tredel av totalt investeringsbehov på prosjekter som også mottar finansiering over Kulturdepartementets kap. 322, post 70 *Nasjonale kulturbygg*. Den statlige finansieringen forutsetter at kommuner og fylkeskommuner er villige til å gå inn med tilsvarende investeringssum, og fylkeskommunens bevilgning kan være utløsende for statlig tilskudd. Det er stort sett et par prosjekter per år som mottar støtte til nasjonale kulturbygg på landsbasis, og prosjektene som prioriteres er ofte store i omfang. Nordland fylkeskommune har ikke en fast budsjettpost satt av til investeringsprosjekter i museumssektoren. Det er opp til fylkestinget fra sak til sak å vurdere om en investeringssøknad prioriteres eller ikke. Slike prioriteringer gjøres som hovedregel ved vedtak i fylkeskommunens budsjett- og økonomiplan.

Fylkeskommunen ser et økende behov for støtte til mindre utviklingsprosjekter, som forstudier, forprosjekter eller mindre bygningsmessige tilpasninger eller nybygg. Mindre museumsprosjekter kan være viktig for å utvikle og fornye det etablerte museumstilbudet i fylket. Den regionale spillemiddelordningen er en ordning som kan brukes mer aktivt av museene til prosjekter som ikke faller inn under Nasjonale kulturbygg. Museumsbygg som mottar finansiering fra spillemidlene forventes å ha en flerbruksfunksjon og skal være tilgjengelig for alle brukergrupper i lokalmiljøet.

I årene fremover vil gjenbruk og fornying av allerede eksisterende bygningsmasse være en prioritering. Det ligger et stort potensial for reduksjon av klimagassutslipp, energibruk og avfall gjennom å bruke, oppgradere og omdisponere eksisterende bygninger. Dersom gjeldende klimamål skal nås må over 80 prosent av dagens bygningsmasse fremdeles være i bruk til 2050.¹⁵ Nordland fylkeskommune skal være et foregangsfylke innenfor grønn omstilling og sirkulærøkonomi, noe som også fremover skal følges opp gjennom fylkeskommunens investeringer. Ved nybygging skal materialbruk vurderes opp mot klimamålene og sirkulærøkonomi også i museene.

¹⁵ Riksantikvaren 2021. s.22

Bø museum, Bø
Foto: Kjell Ove Storvik

5.3.4 Prioriteringer av investeringsprosjekter

Ved vurdering av søknader om investeringsstøtte til museumsprosjekter vil Nordland fylkeskommune særlig vektlegge prosjekter som bidrar til realisering av museumsstrategiens mål og strategier.

Vurderingsgrunnlag for investeringsstøtte

Nordland fylkeskommune sender årlig en prioritert liste over investeringssøknader til søknadsordningen for nasjonale kulturbygg som berører Nordland fylke til Kulturdirektoratet. Listen oppdateres hvert andre år, og vedtas politisk av Fylkesrådet.

Vurderingsgrunnlaget tar utgangspunkt i fylkeskommunens planstrategi, fylkesrådets politiske plattform og Meld. St. 23 (2020–2021) *Musea i samfunnet*. Intensjonen med prioriteringen er å bygge et museumsfelt i Nordland som på en helhetlig måte gjenspeiler regionale og nasjonale mål for sektoren.

Sammen med aktuelle politiske hensyn vil følgende kriterier vektlegges når prioriteringslisten behandles:

Prosjektet er av høy museums- og besøksfaglig kvalitet, og bidrar til å skape attraktive og inkluderende samfunn gjennom å:

1. Legge til rette for at museene, som en del av et større kulturfelt, medvirker til å bygge opp under FNs bærekraftsmål.
2. Skape et nytt tilbud eller dekke et behov for museumsfeltet i fylket.
3. Utvikle gode og inkluderende møteplasser, nettverk og samarbeid for å styrke tilhørigheten mellom mennesker og steder.
4. Tilgjengeliggjøre museumstilbudene i fylket for flere, gjennom nybygg eller tilpassing av eldre bygningsmasse til moderne standard for blant annet universell utforming.
5. Utvikle Nordland som destinasjon for bærekraftige reiselivs- og kulturbaserte opplevelser.

5.3.5 Strategier for investeringsstøtte

Nordland fylkeskommune skal:

- Sende Kulturdirektoratet en prioritert liste over investeringssøknader til søknadsordningen for nasjonale kulturbygg som berører Nordland. Listen utarbeides hvert andre år, og vedtas politisk av fylkesrådet.
- Løfte og støtte prioriterte museumsprosjekter i Nordland ovenfor nasjonale myndigheter.

Museene anbefales å:

- Utarbeide en felles liste over nødvendige investeringsprosjekter i Nordland.

Bærekraftig utvikling av Vevelstad bygdemuseum

Opplevelses- og kunnskapscenteret for bergkunst, geologi og kystkultur skal realiseres i tilknytning til Vevelstad bygdetun, lokalisert på kystriksveien F17, hovedturistruten på Helgeland. Senteret skal formidle Trollfjell UNESCO Geopark, om helleristninger og hulemaleriene i området, samt være et møtested for kystkulturformidlingen på tunet. Museet var planlagt større, men prosjektet ble nedskalert for å redusere både kostnad og klimautslipp og sikre at det kunne gjennomføres. Dette er et godt eksempel på bærekraftig utvikling av et prosjekt.

Kilde: www.helgelandmuseum.no

6.

Kilder

ICOM. *Museum Definition*. Praha 24.08.2022

[Museum Definition - International Council of Museums -International Council of Museums \(icom.museum\)](#)

Finansdepartementet. *Taksonomien for bærekraftig økonomisk aktivitet*. 27.10.22 [Taksonomien for bærekraftig økonomisk aktivitet - regjeringen.no](#)

Meld. St. 16 (2019–2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold*.

[Klima og miljødepartementet. Meld. St. 16 \(2019–2020\) \(regjeringen.no\)](#)

Meld. St. 23 (2020–2021). *Musea i samfunnet – Tillit, ting og tid*. Kultur- og likestillingsdepartementet. [Meld. St. 23 \(2020–2021\) \(regjeringen.no\)](#)

Kulturrådet 2020: *Museene i 2019*. Norsk kulturråd. <https://www.kulturradet.no/documents/10157/ac198666-4fda-47cc-aa66-c1b08a844385>

Kulturrådet: *Kulturrådets museumvurderinger 2021* <https://www.kulturradet.no/vis-publikasjon/-/museene-i-2021>

Nordland fylkeskommune. *Divna. Aktan. Alle. Sammen. Strategi for Ung inkludering i Nordland 2021*.

[BYRAA_Nfk_Utenforskap_strategi_2021_trykk.indd](#)

Nordland fylkeskommune. *Et bærekraftig Nordland. Planstrategi for samarbeid og grønn omstilling 2021–2024*.

[BYRAA_Et_bærekraftig_Nordland_2021 \(adobe.com\)](#)

Nordland fylkeskommune. *Fylkesrådssak 070/2017*

Overordnet visjon for Nordland fylkeskommune. 14.03.2017.

Nordland fylkeskommune. *Fylkesrådssak 167/2018 Oppstart museumsstrategi for Nordland fylkeskommune*. 19.11.2018.

Nordland fylkeskommune. *Politisk plattform for fylkesrådet i Nordland 2019–2023*.

[politisk-plattform-2019–2023_14102019.pdf \(nfk.no\)](#)

Nordland fylkeskommune. *Ungplan. Politisk program 2022*.

[Ungdommens fylkesting i Nordland. UNGplan - Nordland fylkeskommune \(nfk.no\)](#)

Riksantikvaren. *Riksantikvarens klimastrategi for kulturmiljøforvaltning 2021–2030*. 2021

[RA_Klimastrategi_2021.15.08-oppslag_150dpi.pdf \(riksantikvaren.no\)](#)

Sannhet og forsoningskommisjonen. *Rapport til stortinget frå Sannhet og forsoningskommisjonen*. 2023. [Sannhets- og forsoningskommisjonen - sluttrapport \(stortinget.no\)](#)

TEG. *Taxonomy: Final report of the technical expert group on Sustainable Finance*. Mars 2020. [TEG final report on the EU taxonomy \(europa.eu\)](#)

Nordland fylkeskommune
8048 Bodø

post@nfk.no
www.nfk.no

